

مقدمه

در جامعه معاصر، آموزش تاریخ نه تنها باید شامل ارائه اطلاعات باشد بلکه این آموزش باید مخاطب را به اندیشیدن درباره مسائل مهم وادارد. اگر آموزش تاریخ، فقط به روخوانی از کتاب درسی و شرح و توضیح معلم صورت گیرد، خصوصاً برای دانش آموزان دبستانی، شیوه‌ای خسته کننده و دلگیر خواهد بود و کودکان توجه بسیار کمی به آن معطوف می کنند. برای حل این مشکل، نمایش فیلم می تواند به عنوان ابزار آموزشی مهمی برای جلب توجه دانش آموزان به این درس مهم به کار آید.

هدف اصلی آموزش تاریخ باید فراتر از هدایت دانش آموزان به خواندن و به خاطر سپردن رویدادها، پرورش اندیشه انتقادی در آنها باشد و نمایش فیلم یکی از روش های مؤثر در این زمینه است. اگر بپذیریم که به طور متوسط یک فرد بالغ روزانه بیش از سه ساعت صرف تماشای تلویزیون و ویدئو و ابزارهای مشابه می کند، معلمان هم می توانند از فیلم به عنوان یک ابزار آموزشی مؤثر در آموزش تاریخ به هدف این درس بیش از پیش تحقق بخشند.

درواقع دیدن فیلم های تاریخی این امکان را برای دانش آموزان فراهم می کند که نظریه ها و مفاهیم را از طریق مشاهده درک کنند و به عبارت دیگر رویدادها و مفاهیم تاریخی را از منظری روشن و واضح دریابند.

کلیدواژه ها: فیلم های تاریخی، آموزش تاریخ، دانش آموزان

نقش فیلم در آموزش تاریخ

چالش ها و راهکارها

فاطمه جهانگردی

دبیر علوم اجتماعی، باخرز

ضرورت نگاه نو به فیلم های تاریخی روشن است که استفاده از فیلم به عنوان ابزار آموزش، در انواع درس ها و رشته ها، روش جدیدی نیست اما چنان که باید و شاید تاکنون قابلیت اجرای این ایده در عمل مورد توجه قرار نگرفته است. اما با پیشرفت های فناوری در رسانه های دیداری در قرن ۲۱، از این حیث، چشم انداز تازه ای در افق این امر پدید آمده است.

هر فیلم تاریخی، بسته به موضوع و ماهیت خود می تواند دیدگاهی گسترده به بیننده خود بدهد. برای مثال، فیلم هایی که در کشورهای مختلف ساخته شده اند، دیدگاهی مقایسه ای از فرهنگ های متفاوت ارائه می دهند.

باید دانست که فیلم های تاریخی، به نحوی فیلم هستند هستند، پس نویسندگان و کارگردانان بر واقعیت زمانی و مکانی فیلم ها اشراف دارند. در نمایش این فیلم ها معمولاً دانش آموزان ترغیب نمی شوند که به محتوای پیام صحنه ها توجه کنند. اما از آنجا که فیلم ها مورد توجه دانش آموزان هستند به آن ها این امکان را می دهند تا با عصر تاریخی که فیلم در آن روی می دهد ارتباط برقرار کنند و به جای به خاطر سپردن مطالب ایده های خود را پرورش دهند.

در آموزش تاریخ، معلم باید به دانش آموزان تفهیم کند که تماشای یک فیلم خوب در ساعت کلاسی، شبیه خواندن کتاب تاریخ درباره موضوع درس است.

هنگامی که استفاده از فیلم به عنوان ابزار آموزشی با روش سنتی مقایسه می شود، آموزشی معنادار به حساب می آید. زیرا دانش آموزان به جای حفظ کردن یک مشت اطلاعات، فکر می کنند خودشان به موضوع شکل می دهند یا مسئله ای را حل و فصل می کنند. معلمی که از فیلم، صرفاً برای انتقال اطلاعات یا بیان حقایق تاریخی استفاده کند، به جای اینکه دانش آموزان را به تفکر منتقدانه درباره مضمون فیلم تشویق کند، کاری بیش از سایر معلمان انجام نمی دهد. بنابراین معلمان تاریخ باید در همه تلاش های آموزشی از جمله استفاده از فیلم در کلاس درس، اهدافی در سطح بالا برای دانش آموزان در نظر بگیرند.

نکاتی که باید به‌هنگام استفاده از فیلم برای آموزش تاریخ مدنظر قرار داد. در زمینه نمایش فیلم‌های آموزشی به دانش‌آموزان، برای فراگیری مهارت‌های تفکر منتقدانه، به معلمانی احتیاج دارند که بتوانند فیلم‌ها را تحلیل کنند. دانش‌آموزانی که مهارت‌های انتقادی را فراگیرند، قادر خواهند بود در آینده تصمیماتی آگاهانه و منطقی برای اصلاح جامعه خود اتخاذ کنند. آنان ضمن اینکه درک تاریخی خود را نیز افزایش می‌دهند، مهارت تفسیر انتقادی فیلم‌ها را نیز کسب می‌کنند. این مهارت سواد فیلم تاریخی نام دارد. بدون مهارت سواد فیلم تاریخی، ممکن است دانش‌آموزان فکر کنند که صحنه‌ها، تصاویر و گفت‌وگوهایی که در حین فیلم می‌بینند واقعیت دارد. برای مثال، بدون داشتن سواد فیلم ممکن است جداسازی واقعیت از داستان فیلم برای دانش‌آموزان مشکل باشد. فیلم باید به‌عنوان ابزاری مورد استفاده قرار گیرد که دانش‌آموزان را با مهارت پرس‌وجو آشنا سازد تا توسط آن، تفسیرهای مختلف درباره رویدادهای تاریخی را مورد بررسی قرار دهند.

با پرس‌وجوی تاریخی است که دانش‌آموزان می‌توانند دانش تاریخی شخصی خود را شکل دهند. این پرس‌وجو مبتنی بر استنباط، گمانه‌زنی و نتیجه‌گیری حاصل از شواهد است نه صرفاً حاصل از هر منبع دیگری مانند معلم، کتاب یا اطلاعات و تصاویر فیلم. به‌علاوه با تفسیر منتقدانه تاریخ این فرصت برای دانش‌آموزان فراهم می‌شود تا دریابند که تاریخ‌نگاران، فیلم‌سازان، ناشران و مؤلفان چگونه درک خود را از گذشته ارائه می‌دهند. معلم باید قبل از نمایش دادن فیلم، به دانش‌آموزان بگوید که در فیلم به دنبال چه باشند. در طول نمایش نیز او باید لحظات مهم فیلم را متوقف کرده و در رابطه با اهداف آموزش درس برای آن‌ها توضیح دهد؛ و از آن‌ها بازخورد بگیرد. معلمان مجبور نیستند که از فیلم به‌طور کلی استفاده کنند، بلکه باید از آن به‌عنوان منبعی جایگزین برای اهداف آموزشی بهره ببرند.

چالش‌ها و راهکارها

امروزه دست‌یابی به اطلاعات تاریخی از طریق هرگونه رسانه‌ای امکان‌پذیر است. اما آنچه بسیار مهم است این است که ما دانش‌آموزان را با دانش و مهارت تفکر منتقدانه درباره مسائل تاریخی مجهز کنیم. در امر استفاده مؤثر از فیلم در آموزش تاریخ، برای جلوگیری از تأثیرات زیان‌آور احتمالی آن بر دانش‌آموزان، معلمان را هم باید آموزش داد. در این چارچوب، معلمان باید بتوانند علاوه بر تقویت فعالیت‌های آموزشی، از طریق فعالیت‌های آموزشی فوق برنامه که پیش و پس از استفاده از فیلم انجام می‌گیرد مهارت‌های منتقدانه اندیشیدن را نیز در دانش‌آموزان افزایش دهند. بدین‌منظور باید دانش‌آموزان را تشویق کنند تا پیش از استفاده از فیلم در مورد موضوع موردنظر اطلاعات جمع‌آوری کنند. سپس آن اطلاعات را در کلاس مورد بحث و بررسی قرار دهند.

در صورت دسترسی به یک فیلم در موضوع دلخواه، معلم باید منابعی دیگر را نیز که رویکردهای متفاوتی دارند برای دانش‌آموزان تهیه کند و دانش‌آموزان هم باید پس از نمایش فیلم به مقایسه دیدگاه‌ها به‌صورت منتقدانه تشویق شوند. در این صورت می‌توان انتظار داشت که دانش‌آموزان، مهارت یادگیری مؤثر و بازبینی منتقدانه فیلم‌های تاریخی را کسب کنند. هنگامی که یک مهارت به‌دست آمد، می‌تواند برای موقعیت‌های مشابه به‌کار رود. استفاده از فیلم به‌عنوان ابزار آموزشی تنها منحصر به دروس تاریخی نیست. در سایر حوزه‌های آموزشی، از جمله آموزش زبان، آموزش علوم، آموزش ریاضی و غیره نیز می‌توان فیلم‌هایی را انتخاب کرد که شامل مسائل رایج آن درس باشد، به‌علاوه، برای دانش‌آموزان ممکن خواهد شد تا روابط بین حوزه‌های مختلف آموزشی را به‌صورت کلی همانند خود زندگی، درک کنند.

باید دانست که نمایش دادن فیلم برای آموزش تاریخ، مسئله‌ای فراتر از صرفاً نمایش یک فیلم است. وقتی معلمان تاریخ برنامه آموزشی عملی و جامعی را اجرا کنند دانش‌آموزان دیدگاهی منتقدانه حاصل می‌نمایند و آن را در تمامی جنبه‌های زندگی به‌کار می‌گیرند.